

**TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ**

**A TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZ**

KAYBEDİLENLERİN ACISI

Kılavuz Öğretmen: Fatma UĞUR

Öğrencinin Adı: Deniz

Öğrencinin Soyadı: Öztürk

Diploma Numarası: 00D1129-034

Sözcük Sayısı: 3532

Araştırma Sorusu: Reşat Nuri Güntekin'in Acımak adlı romanında odak figürün babasıyla etkileşimi hangi süreçlerde, nasıl işlenmiştir?

İÇİNDEKİLER

Abstract (Öz).....	2
İthaf.....	3
Giriş.....	4
Çocuk Zehra'nın Gözünden Baba İmgesi.....	5
Yetişkin Zehra'da Yadsınan Baba İmgesi.....	9
Öğrenilen Gerçeklikte Baba İmgesi.....	12
Sonuç.....	17
Kaynakça.....	18

ABSTRACT (ÖZ)

Uluslararası Bakalorya Programı, A Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamında hazırladığım bu tez çalışmasında, Reşat Nuri Güntekin'in "Acımak" adlı romanında odak figürün babasıyla etkileşim süreçlerini ele aldım.

Babaların yaşamımızdaki önemine inandığım için baba temalı bir yapıt seçmek istedim. Acımak adlı romanda değeri bilinmeyen baba Mürşit Efendi'nin hak etmediği hayatı konu edilmektedir. Değerli olmasına rağmen, kızı tarafından yok sayılmış bir babadır. Bunun nedeni, çocuk gözüyle öğrenilen / öğretilen bilgilerin sağlıklı olmamasıdır. Ben de tezimde çocuk bakışla gözlenenlerin, eksikleriyle yaşamımızın tümünü etkilediğini ve insanı asıl öğrenilmemiş gerçekler olduğunu ortaya koydum. Bunu yaparken yazarın kullandığı tekniklere de yer verdim.

Bunun için odak figürün babasıyla etkileşimini "Çocuk Zehra'nın gözünden baba", "Yetişkin Zehra'da yadsınan baba", "Öğrenilen gerçeklikte baba imgesi" başlıklarıyla inceledim.

Sözcük Sayısı: 116

***HAYATTA HEP YANIMDA OLUCAĞINI BİLDİĞİM KİŞİ,
BABAMA SEVGİYLE...***

Araştırma Konusu: Reşat Nuri Güntekin'in Acımak adlı romanında odak figürün babasıyla etkileşimi hangi süreçlerde, nasıl işlenmiştir?

GİRİŞ

Çocukluk insan yaşamının en saf, en masum dönemidir. Çocukluk döneminde mantık aranmaz, çünkü çocuk o yaşta henüz mantıkla tanışmamıştır. Bu nedenle bir insanın çocukken verdiği tepkiler yetişkinlik evresine göre daima özgün kalır. Çocukluk evresinde bazen düşündürücü, bazen felsefi derinliği olan söylemler, çocuk saflığını yansıtır.

İnsan, yetişkinlik döneminde çocukluğuna ait ruhuna iyi gelecek olayları hatırlamak istese de kötü olayları da hatırlar. Bunlar insan hayatını şekillendiren ve insanın hayatında derin izler bırakan çocukluk anılarıdır. Bireyin, yetişkin yaşında da olsa çocukluğunu yanında taşır sözü, çocukluk evresinin insan yaşamının temelini oluşturduğunu ve insan kişiliğinde derinden etkilediği düşüncesini doğrulamaktadır.

Reşat Nuri Güntekin'in 'Acımak' adlı romanının odak figürü Zehra; annesi, babası, büyük annesi, teyzesi ve ablası ile ilgili olayları çocuk saflığı içinde değerlendirmiştir. Gerçeklerden uzak, bilinçten yoksun olduğu bu döneme ait bilgiler, onun kişiliğini derinden etkilemiştir. Bu yoksunluk yüzünden geri dönülmesi imkansız kayıplar yaşamıştır.

Zehra içine doğduğu aile ile ilgili iyi ya da kötü anılarını yatılı okula gitmeden önceki o çocuk saflığı ile düşünmüştür. Çocukluk anıları, babasına ve insanlara yönelik acımasız düşünceleriyle kaplanmış, sevgisiz, acıma duygusundan yoksun bir yetişkine dönüşmüştür. Çocukluğunun ilk yıllarında Zehra çok mutludur, sevgiyi doyasıya almıştır. Evlerinden hiç eksik olmayan misafirlerin çocuklarıyla doyasıya oynamış, evlerinin üst katında geçirdiği anılarını unutmamıştır. Çocukluk mutluluğu, teyzesinin ölümü, ardından babası tarafından yatılı okula verilmesiyle sona ermiştir. Yatılı okula gittikten sonra ev içi gerçekliği bilmediği için bu ortamdan koparılışı ona

çok zor gelmiştir. Hayata karşı acımasız ve sevgisiz yaklaşımlarının temeli yatılı okul yıllarında başlamıştır. Gençliğinin yetişkinliğe dönüşen bu evresinde de yaşama ve insanlara karşı sevgisiz yaklaşmıştır. Bunun temelinde de yine çocukluğunun mutlu ortamından kopmuş olması yatmaktadır. Öğretmen olup hayata atıldığı zamanda da aynı sevgisizlik sürmüştür. Ancak babasının ölüm haberi üzerine İstanbul'a gelip, onun anılarını kendi yazdıklarından okuduktan sonra gerçekleri öğrenmiş ve hayata daha farklı bakması gerektiğine inanmıştır.

Bu tez çalışmasında odak figür Zehra'nın babasıyla etkileşimi çocukluğunu izleyen süreçlerde ele alınacaktır. Odak figürün yaşamı çocukça değerlendirdiği dönem, ileriki zamanların nedenini oluşturduğu için zamanda ayırım yapılacaktır. Böylece tez; "Çocuk Zehra'nın gözünden baba", "Yetişkin Zehra'da yadsınan baba", "Öğrenilen gerçeklikte baba imgesi" başlıklarıyla hazırlanacaktır. Bu planlamayla çocuk saflığıyla edinilen bilgilerin asıl gerçeklik olmadığı, bu dönemde sahip olunan bilgilerle yargıların oluşturulmaması gerektiği düşüncesi Zehra figürünün yaşadıkları yoluyla değerlendirilmiş olacaktır.

A- ÇOCUK ZEHRA'NIN GÖZÜNDEN BABA İMGESİ

Zehra'nın çocukça düşlerinde büyüttüğü ortam; annesine, ablasına ve büyük annesinin birbirlerine karşı hissettikleri, aralarındaki güzel ilişki, o sıcak yuva ve oradaki sıcak atmosferdir. Bu dönemde çocuk olduğu için babasının asıl yapmaya çalıştığını algılaması mümkün olmamış, bu nedenle babasını anlamak yerine onu o çocukça düşlerindeki dünyadan kopardığı için babasına karşı kızgınlık ve nefret duymuştur. Romanda Zehra'nın çocukluk anıları, babasının son anlarını yaşadığını düşünerek çıktığı yolda, trende bilinç akışı içinde yansıtılmıştır. Babasının arkadaşı, Maarif Müdürüne telgraf çekmiş, istemeyerek de olsa Zehra yola çıkmış, yolculuğunda babasıyla ve geçmişle yüzleşme içindedir. "*Zehra, gözlerini kapadı, eski günlerini düşünmeye, görmeye başladı. Hatıralarının en güzelleri, en eskileriydi.*" (Güntekin, 28)

Odak figür Zehra, çocukluk döneminin ilk yıllarında sıcak bir yuva ortamında sevgi ile yaşadığını düşünmektedir. Babasına karşı derin bir kin duygusu içindedir. Ona göre

babası, sevgi simgesi olarak düşündüğü büyükannesinden onu koparmış, yatılı okula göndermiştir. Zehra tren yolculuğunda tanıştığı kadın ve torununa karşı yoğun bir acıma duymuş, öksüz kalmış çocukla kendi çocuk geçmişi arasında karşılaştırma yapmıştır. Bu örnek onun trendeki geri dönüşlerini etkinleştirmiştir. *“Zehra onu derin bir teessürle dinleyip teselli etmiş, büyük annesinin dizinde uyuyan küçük öksüzün kıvırcık kumral saçlarını uzun uzun okşamıştı.”* (Güntekin, 28)

Zehra'nın trendeki çocuğa acıması, çocukluk döneminde yaşadıklarının onun kişilik özelliklerinde yarattığı etkidir. Çektiği acılarla kendi benliğini kaybeden Zehra, artık başkalarını düşünen bir insan olmuştur.

Zehra'nın çocukluğu Beylerbeyi'nde eski bir yalıda geçmiştir. Bu evin özelliklerini aradan geçen yıllar içinde hatırlamaya çalışmaktadır. *“Bu yalıya iki yanındaki yüksek harap duvarlarda otlar bitmiş, boş, ıslak bir sokakta, küflü bir demir kapıyla girilirdi.”* (Güntekin, 29) Zehra çocukluğuna ait hatırladığı her şeyin babası tarafından bozulduğuna inanmaktadır. Büyükannesi ona göre dünyadaki insanlara benzememektedir. Çocuk gözüyle büyükannesini kalbinde çok özel bir yere yerleştirmiştir. *“Denize bakan pencerenin yanında, yayvan bir kerevetin üstünde başında yeşil başörtüsüyle daima dikiş diken, Kur'an okuyan büyükannesi... O, ne iyi, ne temiz bir kadındı...”* (Güntekin, 29)

Büyükannesinden öğrendikleri, onun insanlar için yaptığı değerlendirmeler, Zehra için önemlidir. Çünkü Zehra büyükannesini sevdiği için onun söylediği her şey ayırımı olmaksızın doğru kabul edilmiştir. Zehra çocukluğunda, büyükannesinin bütün yanlışların kaynağı ve nedeni olduğunu bilmediğinden baba imgesini de onun söylediklerine göre oluşturmuştur. *“Dünyada evlatlarını mesut görmekten başka bir arzusu yoktu. Fakat ne çare ki kızları çok ahlaksız adamlara düşmüşlerdi.”* (Güntekin, 29)

Odak figür Zehra, trende İstanbul'a giderken çocukluğunda geçen olayları parça parça düşünmüştür. Bu akışta gözüyle gördükleri, büyükannesinden duydukları vardır. Öğrendiği bilgiye göre teyzesi Ruhsar, zalim kocasının elinde can vermiştir. Kocasını Ruhsar'a önce eziyet etmiş, sonra da tabancayla öldürmüştür. Zehra'nın

öğrendiği ilk vahşet, bu talihsiz olaydır. “Sonra, *çok sarhoş olduğu bir gece zavallı kadını tabancayla öldürmüştü.*” (Güntekin, 29)

Zehra çocukluğunda büyükannesinin koynunda uyumuş, annesinin feryatlarıyla uykuya dalmıştır. Çocuk bakışıyla babası bütün yanlışlara sebep olmuş, annesini mutsuz etmiştir. Annesi, büyükannesinin deyişiyle ‘kadrini bilecek bir adama düşmemiş’ zavallı bir kadındır. “*Kocasını aldığı, bulduğunu, sefahat yerlerinde yer, evine gece yarısı dönerdi. Ayakta duramayacak kadar sarhoş olduğu halde o saatten sonra karısına bin türlü zulüm etmenin yolunu bulurdu.*” (Güntekin, 29)

Zehra’nın çocukluk anılarında ablasının yeri ayrı bir yer tutmaktadır. Ablasını hatırlarken de babasının kötü adam olma özelliği öne çıkmaktadır. Ablası Feriha, o dönemde bulunan araçlarla süslenmekte, makyaj yapmaktadır. Bazen de annesinin çaldığı udu eşlik edip şarkılar söylemektedir. Bunlar Zehra’nın ablasıyla ilgili güzel anılarıdır. Bunun yanında ablasıyla ilgili en kötü ansı da onun ölümüne aittir: “*Acıdan çıldıran büyükanne ile anne artık bu zalim adama karşı isyan ediyorlardı, vahşi seslerle ‘katil, katil’ diye haykırıyorlardı. Kadınlar onu ölümüne sebep olduğu kızının odasına sokmamışlardı.*” (Güntekin, 34)

Zehra, annesi Meveddet Hanım’ın yönlendirmeleriyle babasını sarhoş, çapkın ve serseri birisi olarak tanımıştır. Küçük yaşta büyükleri ne söylerse ona inanan, onların en iyi bildiğine inandırılan çocuk Zehra, olayları da safça bir yaklaşım ile akıl süzgecinden geçirmeden duygusallık ile öğrenmiştir.

Çocuk Zehra bütün bu gerçeklerden habersiz kalmış, bunun yanında babasını eline geçenleri sokak kadınları ile harcayan cimri bir adam olarak tanımıştır. Çocukluk anılarından biri de ablası Feriha’nın çarşafa girdiği gün akrabalarından birinde bir kaç gün misafir kalmasına babası Mürşit Efendi yağmuru bahane ederek izin vermemiştir. Zehra, bütün bunları babasının gereksiz baskılar uygulayan tutumuna örnek olarak anımsamaktadır.

“*Çocuğum erdi, erişti. Güzel bir genç kız olmaya başladı. Artık çarşafa sokacağız, dediler. Yiyeyeğimden, tütünümünden kestim. Potinimin altı*

patladı. On beş, yirmi kuruş verip bir pençe vurdurmamak için haftalarca su içinde gezdim. Nihayet çocuğumun çarşafı yapıldı. Fakat ne maskara kıyafet Yarabbi! Bana öyle geldi ki evladımı elimle fuhuş meydanına atıyorum” (Güntekin, 145)

Baba Mürşit Efendi, büyük kızının ölümünden hemen sonra Zehra'yı Marabet Mektebi'ne yazdırmıştır. Zehra'ya göre babası, bu seçimini büyükannesini ve annesini yalnız bırakmak için yapmıştır. Yatılı okul Zehra için alışamayacağı bir ortamdır. Büyükannesinden ayrılmış olması onun ruhunu en fazla yaralayan olaylardan biri olmuştur. *“İşte Mürşit Efendi, bu kadar fena bir adamdı. Çocuk, uzun zaman mektebe alışmamıştı. Geceleri Marabetlerin çıplak ve soğuk yatakhanesinde büyükannesini arayarak ağlıyordu.”* (Güntekin, 35) Babası okul müdiresine kesin bilgi vererek büyükannesinin Zehra'yı görmemesi için kesin emir vermiştir. Zehra'nın baba imgesi her şeyi yasaklayan, çocuklarına karşı zalimlik yapan bir adam olmuştur. *“Büyükanne, ara sıra, mektebin karşısındaki viranede dolaşır, torununun pencerelerden bakmasını beklerdi.”* (Güntekin, 35)

Zehra on beş yaşındayken Marabet Mektebinden mezun olduğunda, annesini kaybetmiş, büyükannesi de hastane köşelerinde ölmüştür. Girdiği Darümuallimat sınavını kazanmış bir öğretmen adayı olmuştur. Zehra çalışkanlığı bir kimlik gibi edinmiş, çocukluk ve ilk gençlik döneminde idealist bir duruş kazanmıştır. Bunun altındaki neden de yoksun kaldığı sevgi olarak görünmektedir. Kendi yaşlarında bulunan neşeden ve coşkudan uzaktır. *“Kendi yaşında çocuklara mahsus olan neşe ve hüzünlerden, hafifliklerden onda eser yoktu, yaşlı başlı bir insan gibiydi. Kalbi bütün sevgilere, ümitlere kapanmıştı.”* (Güntekin, 37)

Etrafına karşı soğuk ve acımasız davranmaktadır. *“Kimse onunla yalından arkadaş olamamıştı. Hiçbir dost ve arkadaş gözüyle karşılaşmayan kara gözleri, ruhunun zilletini ve acılarını büyük bir sır gibi saklamıştı.”* (Güntekin, 37)

Trenin penceresinden bakarak çocukluk döneminde yaşadıklarını parça parça hatırlamaya çalışan Zehra, öğretmenlik yaptığı yerde de babasının öldüğünü söylemiştir. Baba imgesi tamamıyla siliktir. Öğretmen olduğunda yolda karşılaştığı

babasının serseri görüntüsü ve baba imgesi onda tekrar var olmayacak biçimde derinlere gömülmüştür. O nedenle Maarif Müdürüne babasından hiç söz etmemiştir. Gelen telgraf üzerine daha fazla direnmeyen Zehra, başına geleceklerden habersiz bir biçimde İstanbul'a gitmiştir. Yapıtta, kurgulanan öykünün önce sonuçları yer almış, bunların nedenleri de Zehra, gerçekleri öğrendikten sonra anlatılmıştır. Yazar burada geri dönüş tekniğini örnek oluşturacak biçimde kullanmıştır. Romanda Zehra babasıyla ilgili gerçekleri öğrenmeden önce, acımasız, onu yok sayan bir kimlikte yer almıştır.

B- YETİŞKİN ZEHRA'DA YADSINAN BABA İMGESİ

Acımak adlı romanda, odak figür Zehra, çocukluk yaşını olgunluk olarak yaşamıştır. Onun çocukluğa yönelik bir coşku, mutluluk yaşama hakkı olmamıştır. Bunun en önemli nedeni, babasının neden olduğu felaket dolu hayattır. Çocukken sevgi dolu yaklaşımları olduğu halde çevresel özellikleri, tanık olduğu kötü durumlar onun sevgiyi olması gerektiği gibi yaşamasına engel olmuştur. "*Zehra, sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş bir çocuktur. Küçükken kedi yavruları gibi sokulandı. Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakmak, hafifçe başını okşamak, onu esir etmeye kafi gelirdi.*" (Güntekin, 36) Zehra böyle bir ruh halinden sevmeyi bilmeyen, katı ve acımasız, babasını reddedecek kadar sert bir ruh haline dönüşmüştür. Romanda yadsınan kişinin baba olması, insanın yaşama bağlanmasında ve güven hissetmesinde büyük önem taşımaktadır. O nedenle Zehra'nın bu denli sert olması babasını yok saymasından kaynaklanmaktadır.

Zehra Darülmuallimat'ta kaldığı beş yıl içinde babasından haber alamamıştır. Yatılı okuldayken hapiste olduğunu düşündüğü babası zaman içinde hapisten çıkmış, sokaklarda kötü bir şekilde gezinmektedir. O nedenle Zehra, çevresindeki insanlara babası olmadığını, yetim olduğunu söylemiştir. Zehra için yoksulluk affedilebilir bir eksiklik olmakla birlikte babasının serseriliğinin, sarhoşluğunun hoş görülecek bir yanı bulunmamaktadır. Zehra babasının onu utandıran tavırları nedeniyle, acımayı bilmeden büyümüştür. "*Zehra arkadaşlarına kendini babasız bir çocuk olarak*

tanıtmişti. Haysiyet sahibi bir insan için ailesini inkar etmek kadar ayıp ve sefil bir şey olmayacağını biliyordu, nitekim babasının kabahati sadece fakirlik ve sefaletinden ibaret olsa ondan utanmayacaktı.” (Güntekin, 36)

Yapıtta Zehra'nın yetişkin hali söz konusu olduğunda onun öğretmenlik sürecinin ele alınması gerekmektedir. İstanbul'dan ayrılıp, Anadolu'ya gitmesi, geçmişinde de kopması anlamına gelmektedir. Çünkü başarılı bir öğrencilik geçirdiği için isterse İstanbul'da öğretmenlik yapabilecekken o Anadolu'yu tercih etmiştir. *“Mektepten çıktıktan sonra Zehra'ya İstanbul'da bir yer vermek istemişlerdi. Fakat o kabul etmemiş, Anadolu'da sönük bir vilayete gönderilen bir arkadaşıyla beraber gitmişti.”* (Güntekin, 37)

Zehra'nın İstanbul'dan ayrılması, geçmişinin izlerinden de kurtulması anlamına gelmektedir. Anadolu, onu kimsenin tanımadığı hayatın kapılarını açmaktadır. Kendini kimsesiz bir insan olarak düşündüğünden İstanbul'a karşı aidiyet duymamaktadır. *“Zaten İstanbul'da toprak olmuş iki sevdiğinin hatırasından başka ne bırakıyordu ki? Kimsesiz bir insan olarak yer değiştirmenin büyük bir ehemmiyeti olamazdı.”* (Güntekin, 37)

Zehra'nın Anadolu'da kurduğu bireysel yaşamında mutsuz olma gerçekliğinin altında ona göre babasının neden olduğu sorunlar yatmaktadır. Zehra öğretmen olarak atıldığı hayatında; annesi ve büyükannesine, kısaca ailesine layık iyi bir insan olmayan babasının onda yarattığı boşluklarla baş etmeye çalışmıştır.

Odak figür Zehra, babasını yadsıdıktan ve birey dünyasını kurduktan sonra, ailesizliğin yarattığı boşluğu işine gösterdiği idealist yaklaşımlarla doldurmuştur. Daima dinç, azimli, kuvvetli bir çalışma hayatı kurmuştur. İdealist yaklaşımları sonucunda saygı görmüş, doğruluğu yaşam biçimi haline getirmiştir. Onun okulu Zehra Abla Mektebi” adıyla anılır olmuştur. Zehra'daki bu yaklaşımlarda da babasından gördüğü zarar yatmaktadır. *“... kendi doğruluğu sayesinde kazandığı bu muvaffakiyet, ona sonsuz bir gurur veriyordu. Zaaf ın, aczin, tereddüdün uzlaşmaz bir düşmanı olmuştu.”* (Güntekin, 37)

Zehra, babasıyla ilgili gerçekleri öğrenmeden önce öğretmenliği sürecinde, okula Mebus Şerif Halil Bey gelmiş, Maarif Müdürü Tefik Hayri'den Zehra Öğretmenle ilgili bilgi almak istemiştir. Amacı, Zehra'nın, ölmek üzere olan babasını son günlerinde ziyaret etmesi için gerekenlerin yapılmasıdır. Bu durumda şaşırtıcı olan Tefik Hayri'nin Zehra'nın babasının olmadığını iddia etmesi olmuştur.

“İstanbul'daki bir dostum bilhassa sizi görmemi rica etti. Galiba babanızı tanıyormuş, dedi.”, Zehra baba sözünü işitince vaziyetini değiştirdi. Kaşlarını çattı; yüzü sert bir mana aldı. *‘Yanlış olacak, benim babam yok efendim’* (Güntekin, 14) Odak figür Zehra, babasını emin bir tavırla yadsıdığını göstermiştir. Fakat başka bir öğretmenin babasıymış gibi davranarak gerçeği öğrenmek istemiş, merak duygusu içinde sorular sormuştur. *“Sualimi mazur görünüz... Alakadar olmamak kabil olmuyor... Ne de olsa bir meslektaşımın babası... Allah şifasını versin...”* (Güntekin, 14)

Zehra'nın baba gerçeğini yadsıması, bu konuda beklenmeyen bir tepki vermesi, fakat buna karşın sözü edilen hasta babası için ilgilendiğini gösteren sorular sorması onun özde taşıdığı acıma duygusundan kaynaklanmaktadır. *“Ben dedim ama, şimdi eminim ki odur, dedi. Sözlerinize ne kadar alaka gösterdiğine dikkat etmediniz mi? Babasından bahsettiğiniz zaman şaşaladı, siz ısrar edince kızdı.”* (Güntekin, 21)

Maarif Müdürü Tefik Bey yaşananlar karşısında şaşırmış, bir anlam verememiştir. İstanbullu bir öğretmenin bir kez bile İstanbul'a ziyarete gitmemesini, kimseyi aramamasını yaşananlarla birlikte düşünmüş; Zehra'nın yadsıdığı baba kavramını sorgulamak, baba kız ilişkisine dayanarak onu babasının isteğini yerine getirmesi için ikna etmek istemiştir. Bunun bir aile sırrının göstergesi olduğuna inanmıştır.

Maarif Müdürü Tefik Bey, ertesi gün Zehra ile bu konuyu konuşmak istemiştir. Doğrudan konuşmuştur, çünkü babası ölmeden onunla görüşebilmesi için zaman kazanmak o an için önemlidir. *“Zehra, kızım, bu suali Maarif Müdürü değil, sizi daima kızı, küçük kardeşi gibi sevmiş bir dostunuz sordu.”* (Güntekin,25) Babası sayılacak Maarif Müdürü, Zehra'ya ilk kez dirençli bir soru sormuştur. Onun bu konuyu açıklamasını istemiştir. Çünkü, hem onu sevmekte, hem de babasından uzak kalma gibi bir kötülükten uzak tutmaktadır: *“Bu adam, ailemizi mahvetti. .. Bir an kendimi*

kurtarabildim... O da ne güçlkle...Bilemezsiniz... Sekiz sene evvel bir yangından, bir bozgundan kaçır gibi kendimi unutturdum.” (Güntekin, 25)

Zehra İstanbul'a gitmeden önce, sürekli babasını yadsıyan biri olmuştur. Babasının kötü ve yanlış biri olduğunu önce kendine büyük bir katılıkla kabul ettirmiş, sonra karşısında baba gibi bildiği insanlara bunu öğretmek istemiştir. Sonra da Maarif Müdürü Tefvik Hayri, Zehra'nın duygularını düşüncelerini olumlu yönden etkilemiş, ona baba gerçeğini kabul ettirmeyi, babasının son günlerini görmeye ikna etmiştir. *“İnsan bu sözü, sevmeyi, zararını gördüğü bir insan, hatta bir baba için sarf edebilirdi. Fakat onun öldüğü, yahut ölmek üzere bulunduğu dakikada değil.”* (Güntekin, 27)

Romanın en önemli yeri Zehra'nın İstanbul'a babasının son günlerini görmeye gitmesidir. Bundan Tefvik Hayri memnun kalmıştır çünkü Zehra'nın eksik kalan babasızlığının onun affederek giderilebileceğini düşünmektedir. Zehra giderken mahcup bir tavır içindedir. Söylediklerinden utanmış bir şekilde başını öne eğmiştir. *“Düşündüm... Gitmeğe karar verdim, dedi.”* (Güntekin, 27)

C- ÖĞRENİLEN GERÇEKTE BABA İMGESİ

Romanda odak figür Zehra, çocukluğunun ilk yıllarından sonra evlerindeki mutluluğun bittiğinin, babasının bütün yanlışlıklardan sorumlu olduğuna kendini inandırmıştır. Yatılı okulda öğretmenler ilgi ve sevgilerini sunsalar da aile sevgisinden yoksun olması onda olumsuz etki yapmıştır. Bütün eksikliklerinin babasının kötü bir adam olmasından kaynaklandığına kendini inandırmıştır.

Yazar, romanda babasına karşı kötü duygular taşıyan odak figürün gerçekleri öğrenmesini sağlamıştır. Bu şekilde insanların gerçeklerden uzak, bir yanılsa saplanarak düşünmesinin ne kadar zarar veren bir şey olduğuna inandırmak istemiştir. Bunu vermek için yazar, Zehra'nın gerçekleri babasının el yazılarından, anılarını yazdığı defterden öğrenmesini sağlamıştır. İstanbul'a ulaştığında babası bir gün önce ölmüştür.

“Bir gün daha acele edemez miydin kızım? Merhum, vefatından üç dört saat evvel kendini kaybetti. Bir daha açılmadı... O zaman bile ‘Zehra...’ ‘Zehra...’ diye inlemeye devam ediyordu. Bizimki ‘Zavallı adam ıstırap çekiyor... Can veremiyor... Kızının bir şeyini bulup versek de ferah ferah ruhunu teslim etse...’ dedi.” (Güntekin, 39)

Zehra babasına karşı sevgisiz ve katı olduğu için babasının cenazesini evlerinde kabul eden Vehbi Bey'in söylediklerini önemsememiştir. Babasının öldüğünü öğrenen Zehra'da hiçbir tepki olmamıştır çünkü buraya Maarif Müdürü'ne karşı daha fazla direnmemek için gelmiştir. Gerçeklerden uzak olan Zehra, babasının ölümü üzerine acı çekmesi mümkün olmayan bir durumdur. Onu izleyen insanlar, Zehra'nın tepkisini garip karşılamışlardır:

“Zehra'daki sükunet, Vehbi Efendi'nin ve karısının dikkatini celbediyordu. Bunu evvela şaşkınlığa ve yorgunluğa atfetmişlerdi: Fakat o, yemek sonuna doğru berrak ve canlı sesiyle konuşmaya başlayınca ihtiyarlar şaşırdılar, hatta biraz da içlerinden kızdılar. Bir yabancı bile bir ölü evinde bu kadar lakayt ve sakin görünemezdi.” (Güntekin, 42)

Vehbi Efendi, yaşlı bir adamdır, Eyüp Sultan'da yaşlı karısıyla yaşamaktadır. Zehra'nın babasıyla Vehbi Efendi, uzaktan akrabadırlar. Zehra'yı İstanbul'a çağıran kişidir. Mürşit Efendi'yi yolda çaresiz görünce tutup evine getirmiştir. Hacca gitmek yerine onun son günlerinde huzurlu bir zaman geçirmesini istemiştir. Öldüğünde de cenazesini kaldırma sorumluluğunu almıştır.

Mürşit Efendinin cenazesi sofada bulunmaktadır, Zehra'nın babasının cenazesini görmek isteyeceğini düşünmüşler, onun sert yanıtı ile karşılaşmışlardır. "*Çehresi, bakışları sertleşti. Sinirli bir tavırla: - Hayır... dedi. Hacet yok...*" (Güntekin, 41)

Zehra'nın durumu bundan sonra önemlidir. Romanın dönüm noktalarından birini bu zaman oluşturmaktadır. Ev sahibi Vehbi Efendi'nin karısı Zehra'ya misafir odasında bir yatak hazırlamışlardır. Odaya Mürşit Efendi'nin tek eşyası olan sandığı koymuşlar, Zehra'ya da bu durumu açıklamışlardır. "*Muallim, biraz evvel bu sandığa el sürmeyeceğini söylemişti. Fakat şimdi onu açmak için dayanılmaz bir merak hissediyordu.*" (Güntekin, 43)

Romanın ortaya koyduğu gerçeklikte Zehra'nın babasından kaynaklandığını düşündüğü acımasız ruh halinden dönüş yapması bulunmaktadır. Yazar, romanda bunu odak figürün babasının yazdığı anılarını okumasını sağlayarak yapmıştır. Zehra sandığı açmış, içinde önemli bir şey bulunmadığını görmüştür. Babasını Mülkiye Mektebi'nden aldığı diploması, birkaç eşya bulunmaktadır. Fakat sandığın en değerli eşyası olacak defter vardır. Defterin bir hatıra defteri olduğunu anlayan Zehra şaşırılmış, babasının yazdıklarını okumaya başlamıştır. Okuma başladığında bile babasına karşı olumsuz düşünmektedir. "*-Hatıra defteri... Çok tuhaf... Yaptığı bütün fenalıkları bu deftere nasıl sığdırdı acaba? Lambayı minderin üstüne koydu, kendi yere oturdu, ağrıyan şakakları avuçlarının içinde, okumaya başladı...*" (Güntekin, 44)

Hatıra defterini okumaya başlayan Zehra, babasını Mülkiye'den mezun olduktan neler yaşadığını öğrenmeye çalışmıştır. Okudukça ruh bakımından babasının kendisiyle benzer olduğunu anlamıştır. "*Gayem namuslu ve gayretli bir memur olmak ve küçük, temiz bir aile yuvası kurmaktan ibaret...*" (Güntekin, 45) Zehra için bu durum çok önemlidir. Babasının okuldan mezun olduktan sonra Anadolu'yu tercih ettiğini, arkadaşlarının İstanbul'da kalmak için uğraştıklarını öğrenmesi babasıyla ne kadar da benzediklerini öğrenmiştir. "*Arkadaşlardan bazıları mutlaka İstanbul'da kalmak için ayak diriyorlar, bin yere başvuruyorlar.*" (Güntekin, 47)

Özellikle babasını Anadolu'da başlayan hayatı karşısında koyduğu kararlar Zehra için dikkat çekici olmuştur. Yedi maddelik kural, Zehra'nın hayatında zaten var olan

özelliklerdir. Vicdanın sesini dinlemek, yalan söylememek, rüşvet almamak, bu kararlardan birkaçıdır. Gördüğü aile babası olan insanların mutluluğu geceleri dışarılarda aradıklarını gözlemlemiş, onlara şaşırmıştır. *“Aileniz, çocuklarınız yok mu efendim? Geceleri onlarsizi meşgul etmez mi efendim? Diye sordum.”* (Güntekin, 51)

Odak figür Zehra'nın romanın hatıra defteri olarak sunulduğu bölümlerini okurken en önemli kısmı büyükannesine ve annesiyle ilgili bölümleridir. Çünkü Zehra'nın babasını affetmeme nedeni en çok onları mutsuz etmesi, onlar için iyi bir erkek olmamasıdır. Zehra'nın hatırladığı kötü anılarında küçük yaşta ölen ablası önemlidir. Babasını ablasının istediklerini sağlamayan bir adam olduğuna inanmıştır.

Babasının kendisine ve ablasına müsaade etmediği şeylerin cimrilik yüzünden olduğuna inanan Zehra ve Feriha, büyük annesi ve annesi tarafından babalarına karşı kışkırtılmışlardır.

“Büyük annesine, annesine göre ben sefahatten, kadın ve kumar eğlencelerinden dönen bir adamdım. Sarhoş ve zalimdim. Onları dövüp öldürmeme hiç bir mani yoktu. Bu yorgun ve bezgin saatlerimde karşıma çıkan, türlü hakaretler ve manasızlıklarla beni kudurtan kaynanam ve karım bazen de sırf şirretliklerinden korkmuş gibi yaparlar, odalara kaçışarak kapıları sürmelerlerdi. Bu sahneleri gören Feriha'nın benden korkmamasına, öğrenmemesine nasıl çare olurdu?” (Güntekin, 141)

Zehra'nın annesiyle ilgili edindiği bilgiler onu çok şaşırtmıştır. Annesinin Necip Bey'le ilişkisi, Necip Beylere gidişinin altında yatan nedenleri okudukça şaşırmış, bildiği bütün gerçekler tersine dönmüştür. En önemlisi Mürşit Efendi'nin bu durumu karısını boşama nedeni olarak düşünmemesinin nedeni Zehra'ya affedilemez görünmüştür.

“Karımı niçin boşadığımı yarın herkes haber alacaktı. Felaketleri yetiştirmiyormuş gibi çocuklarım bir de bu leke ile kirlenecekti. Feriha ile Zehra şimdiye kadar sarhoş, ahlaksız bir babanın evlatları olarak tanınıyorlardı. Şimdi bir de ahlaksız annenin çocuğu olmak zilleti inzımam edecekti.” (Güntekin”149)

Ablasının akrabalarını evinde kaldığı geceyi hatırlayan Zehra, onun yatağına yatırıldığını hatırlamaktadır. O gece kızına yasaklar koyan babanın olay çıkarmasını önlediklerini düşünmektedir. Bunun babası tarafından bilindiğini, kızlarının büyükannesi ve anneleri gibi değil, namuslu yetişmeleri için yasaklar koyduğunu öğrenmiş, babasına karşı yavaş yavaş acıyan bir durum içinde olmuştur.

‘Gece döndüğüm vakit yavaşça Feriha’nın odasına girdim. Yatakta sımsıkı bir yorganın altında Zehra’nın yavaş yavaş ağladığını işittim. Çocuğum uyur gibi yaparak gözlerini kapıyordu. Fakat göz yastığı göz yaşından sırılsıklamdı. Belki yalnız yatmaya alışık olmadığı için karanlıktan, belki benden korkmuştu. (Güntekin,147)

Zehra’yı hayatında çok yaralayan olay, babasının büyükannesinden ve annesinden ayırıp yatılı okula götürmesi olmuştur. Bunun haklılığını öğrenen Zehra, gerçeklerin ona öğretildiği gibi olmadığını, babasının bu işi onun iyiliği için yaptığını okuduklarından anlamıştır. *“Zavallı çocuğum, bu gidişle seni de aynı akıbet bekliyordu. Seni de müdafaa edemeyecektim. Yaşarsam senin de kardeşin gibi kurban gittiğini görecektim. Yahut da yaşayacaktın fakat faziletsiz, fena bir insan olacaktın.” (Güntekin,122)*

Babasından utanan, ona acımaya şartlanmış odak figür Zehra, babasının hatıra defterini bitirdiği zaman ortalık ağarmaya başlamıştır. Cenazenin bulunduğu odaya gitmiştir. Cenazenin başında yaşlı bir kadın Kur’an okumaktadır. Öğrendiği bütün bilgilerden sonra dünyası alt üst olmuş; babasının ne kadar da değerli bir insan olduğuna inanmıştır. Zehra, çocukluğunun ilk yıllarında gördüğü ilgi sevgi ve mutlu ev ortamını bir daha yaşayamamış bir çocuktur. Ona bütün bunların nedeninin babası olduğu öğretilmiştir. Fakat gerçekleri öğrendikten sonra duyguları değişmiştir.

SONUÇ

Reşat Nuri Güntekin'in Acımak adlı romanında odak figür Zehra, Anadolu'da öğretmenliği tercih eden fedakar, namuslu, çalışkan ama acımdan yoksun bir figürdür. Ailesini geride bırakmış, kendi yaşamını kurmuş, kendini mesleğine adanmıştır. Bütün bunların nedeninin kötü bir babası olmasına bağlamıştır.

Odak figür Zehra, meslek sahibi olduğu olgunluk döneminde içine doğduğu aile bireyleriyle ilgili kötü anılarını unutmamış, bunu etkisini her durumda yaşamıştır. Babasının ölmek üzere olduğunu öğrenip, istemediği halde İstanbul'a gitmiş, babasının hatıra defterini okuyarak o güne kadar babasıyla ilgili bildiği bütün gerçekleri öğrenmiş, farklı bir duygu içine girmiştir.

Bu çalışmada Zehra'nın babasıyla etkileşimi aşamalarıyla ele alınmıştır. Tez çalışmasında ilk olarak odak figürün çocukken edindiği izlenimleri ve bundan etkilenme süreci önemlidir. Bu aşamada Zehra'nın büyükannesi ve annesine düşkünlüğü, babasının evde mutsuzluğa neden olan varlığı yer almaktadır. Zehra'nın yatılı okula verilmesi, kötü bir durum olarak yansıtılmıştır. Sonraki süreçte Zehra'nın babasını yadsıması yer almıştır. Babasını kaybetmesi üzerine gittiği İstanbul'da babasının kendi el yazılarından hayat hikayesini ve gerçekleri öğrenmiştir. Yazar, Zehra'nın gerçekleri öğrenmesini sağlayarak çocukken öğrenilenlerin gerçekleri yansıtmadığını, böyle değerlendirmelerde iyi insanların zarar gördüğünü işlemiştir.

Bu tez çalışmasıyla çocukların gerçeklerden uzak değerlendirmelerle yaşamlarında çok ihtiyaç duydukları başta baba olmak üzere aile bireylerini kaybedebileceklerini değerlendirmiş oldum.

KAYNAKÇA

Güntekin. Reşat Acımak İnkılap Yayınları,1992